

Na informovanosti (ne)záleží: jak veřejnost vnímá vězeňskou službu

Mgr. Petra Zhřivalová, Ph.D. a Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

20. 5. 2026, Praha Květnice

Vliv veřejného mínění na politiky

- Trestání/ trestní politika je politický konstrukt (Pfeffer, 2023)
- Jaký je reálný dopad veřejného mínění na konkrétní podobu trestní politiky?
  - represivní nálady britské veřejnosti v letech 1980 až 2013 měly skutečný vliv na vyšší míru uvěznění (Jennigs et al., 2017)
  - masové uvězňování v USA je reakcí na obavy z rostoucí kriminality a širšího rozpadu společenského řádu (Garland, 2001; Simon, 2007)
  - reálný dopad na konkrétní podobu trestních politik je omezený (Pfeffer, 2023)
  - obecná punitivní orientace společnosti může ovlivňovat celkové klima trestní politiky, avšak nikoli konkrétní trestněprávní opatření (Schneider, 2006; Rhodes, 1990)
  - političtí aktéři se zajímají o svůj pravděpodobný volební zisk, nabízejí celkovou politiku, nikoli její dílčí „balíčky“ (Stimson, 1999; Lax & Phillips, 2012)
  - celková represivní nálada může přehlušit vysokou míru podpory veřejnosti pro konkrétní nepunitivní intervence, například rehabilitace odsouzených (Pickett, 2019)
  - političtí aktéři přeceňují punitivnost veřejnosti – ta často zastává méně represivní postoje, zejména pokud jsou respondentům předloženy konkrétní případy a alternativy trestu (Cullen et al., 2000; Hough & Roberts, 1999)

Determinanty punitivních postojů

- Výzkumy dlouhodobě ukazují, že postoje k trestání nejsou formovány pouze reálnou zkušeností s kriminalitou
- **Instrumentální** (zahrnují zejména strach z kriminality, zkušenost s viktimizací či vnímání kriminality jako společenského problému) X **symbolické faktory** (souvisejí s ideologií, obavami z morálního úpadku společnosti a pocitem ohrožení společenského řádu; Tyler & Boeckmann, 1997; Garland, 2001)
- Symbolické faktory představují silnější prediktory punitivních postojů než faktory instrumentální (Frost, 2010; King & Maruna, 2009; Tyler & Boeckmann, 1997; Unnever & Cullen, 2010)
- Jak veřejnost vnímá samotné vězeňství ovlivňuje punitivitu – **hypotéza „eskalace trestů“** (Roberts & Hough, 2005) – přesvědčení, že podmínky ve věznicích jsou příliš mírné, vede k podpoře delších trestů a tvrdších represivních politik, respondenti, kteří považují život ve vězení za snadný nebo nedostatečně tvrdý, častěji podporují výstavbu dalších věznic, trest smrti či další represivní opatření (např. Wozniak, 2016)
- Další zdroje punitivity veřejnosti: atribuce kriminality. symbolický rasismus a politická ideologie (Cochran et al., 2003; Cullen et al., 1985; Tyler & Boeckmann, 1997; Unnever & Cullen, 2010)

→ vícerozměrné chápání veřejného mínění o trestní justici

Vnímání příčin kriminality

Význam atribucí kriminality a chudoby:

- Respondenti, kteří vysvětlují kriminalitu individuálním selháním, nedostatkem morálky či osobní nezodpovědností, častěji podporují represivní trestání
- Ti kteří zdůrazňují strukturální příčiny kriminality, sociální nerovnosti či chudobu, více podporují rehabilitační a preventivní strategie (Cochran et al., 2003; Cullen et al., 1985; Sims, 2003; Wozniak, 2016, 2023).
- Tyto postoje úzce souvisejí s tím, jak veřejnost interpretuje samotnou chudobu (Homan et al., 2017)
- Přesvědčení o meritokratickém charakteru společnosti bývá spojeno s větší tendencí přičítat odpovědnost za kriminalitu a sociální vyloučení samotným jednotlivcům (Wacquant, 2009; Garland, 2001; Soss et al., 2011)
- Chudoba je pak vnímána nikoli jako důsledek strukturálních podmínek, ale jako projev osobního selhání, nedostatečné disciplíny či morálního deficitu (Brown, 2015; Harvey, 2007; Hoyt et al., 2021)
- Stigmatizace často dopadá také na rodiny vězňů - „přenesené stigma“ (Goffman, 1963; Shi et al., 2022; Hickert et al., 2024). Rodiny osob ve výkonu trestu tak mohou čelit nižší míře solidarity, podpory či ochoty pomoci, a to i v situacích, kdy samy žádnou trestnou činnost nespáchaly
- Rodiny přitom představují jeden z klíčových neformálních mechanismů podpory při návratu do společnosti (Alward et al., 2020; Harding et al., 2019; Hickert et al., 2024; Liu & Visher, 2021; Pleggenkuhle et al., 2016).

Ambivalence veřejného mínění

- Veřejné mínění o trestání bývá vnitřně rozporné a ambivalentní – současně podpora tvrdších trestů i rehabilitace pachatelů (Cullen & Jonson, 2026)
- Přísnost pouze vůči určitým kategoriím pachatelů (Pferer, 2023)
- Podpora přísnějších sankcí, rozšiřování represivních opatření a zároveň vzdělávací, terapeutické či reintegrační programy pro odsouzené (Cullen et al., 2000; Burton et al., 2020; Ouellette et al., 2017; Johnston & Wozniak, 2021)
- Ambivalentní postoje veřejnosti jsou také ohledně vztahu k osobám s trestním záznamem - relativně silná deklarovaná podpora „druhých šancí“ a zároveň podpora různých forem omezení, dohledu a stigmatizace bývalých pachatelů (Link & Ward, 2022; Wozniak et al., 2025)

Represe vs. rehabilitace

- Ambivalence → rehabilitační a represivní postoje nejsou nutně protiklady, ale mohou se v postojích veřejnosti kombinovat
- Veřejnost často nepovažuje za problém samotnou existenci rehabilitačních programů, problematická je „nečinnost“ ve věznicích („zahálka“)
- Podpora pracovních, vzdělávacích či rehabilitačních programů tehdy, pokud jsou spojovány s disciplínou, aktivitou a „zaslouženou“ nápravou (Doble, 1987; Roberts & Hough, 2005)
- Podpora rehabilitace variuje podle toho, jak je pachatel i jeho jednání veřejnosti prezentován. Původní předpoklad podpory rehabilitace mladistvých pachatelů (Cullen et al., 2007) neplatí tak zcela – rasová typizace kriminality, nižší empatie vůči pachatelům, dispoziční atribuce a „zospělování“ mladistvých mohou vést k vyšší podpoře represivního zacházení (Pickett & Chiricos, 2012; Metcalfe et al., 2015; Barr et al., 2025)
- Většina lidí si přeje, aby věznice vězně napravovaly (Cullen et al., 2000; 2002; Flanagan & Caulfield, 1984; Roberts & Hough, 2005)

Důvěra ve vězeňskou službu

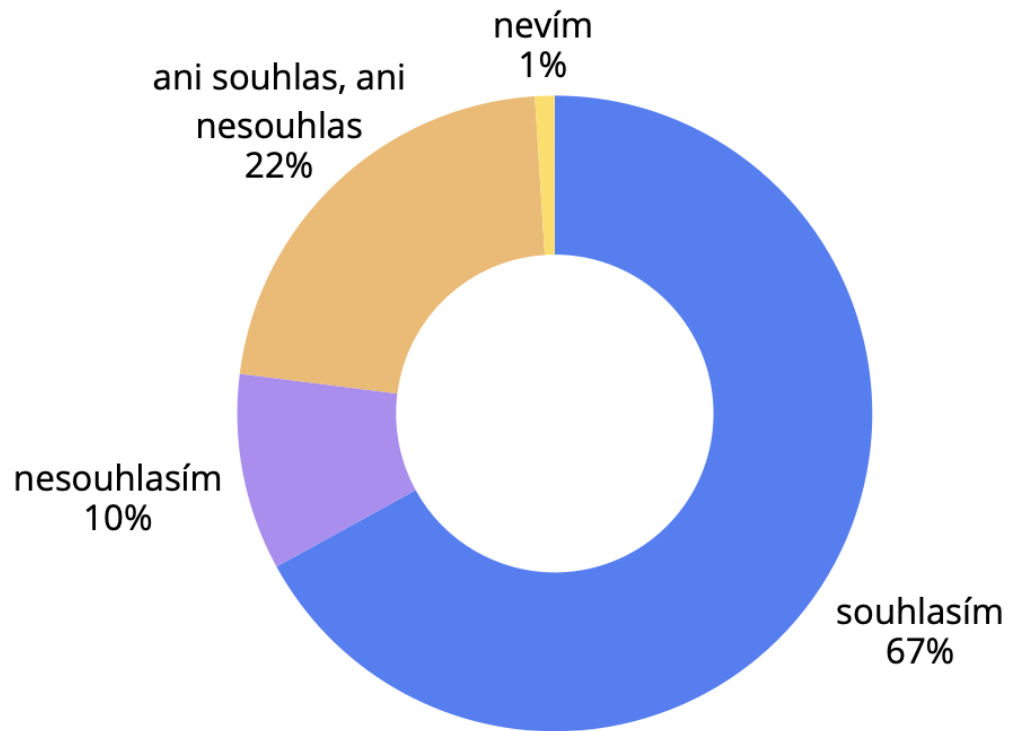
- Politici v reakci na represivní nálady veřejnosti převzali narativ věznic jako „příliš pohodlných“ → oslabení důvěry v práci vězeňského personálu i rehabilitačních programů (Wozniak, 2016)
- Přetrvávající přesvědčení veřejnosti, že věznice nejsou dostatečně přísné → dlouhodobý „public relations problem“ vězeňství – komplikuje prosazování reformních opatření (Roberts & Hough, 2005; Wozniak, 2016)
- Veřejnost podporuje rehabilitační a reintegrační opatření tehdy, pokud jsou spojována se snižováním recidivy a ochranou společnosti (Cullen a kol., 2002)
- Zároveň přetrvávají silné protikriminální nálady, které mohou omezovat progresivní reformy trestní politiky (Lee et al., 2022; Mangual, 2024)
- Kulturní fascinace trestem a utrpením: vězeňský turismus → věznice fungují jako symbolicky přitažlivá místa spojená s představami „temné stránky“ společnosti, utrpení a společenské kontroly (Foucaultovo pojetí trestu jako veřejné podívané; Foucault, 1975/1991)
- Fascinace trestáním přetrvává i v současnosti, v kulturně transformované podobě (Brown, 2009; Carrabine, 2011b; Garland, 2006). Návštěvy bývalých věznic či zájem o mediální reprezentace vězení představují specifický „gaze“ – pohled kombinující zvědavost, morální distanc i určitou fascinaci utrpením druhých (Urry & Larsen, 2012; Hodgkinson & Urquhart, 2017)
- Tyto kulturní reprezentace následně spoluutvářejí veřejné představy o vězení jako legitimním prostoru kontroly, izolace a trestu

Výzkumy IKSP

- **Rok 2009** Terénní šetření provedla společnost Factum Invenio, s.r.o. Šetření bylo provedeno metodou osobního dotazování (face-to-face) na reprezentativním výběrovém souboru 1 692 respondentů ve věku od 15 let. Respondenti byli vybráni kvótním způsobem, přičemž použitými kvótními znaky byly pohlaví, věk, vzdělání a region. Dotazování proběhlo na přelomu července a srpna 2009. (Zeman et al., 2010)
- **Rok 2021** Terénní omnibusové šetření pro Institut pro kriminologii a sociální prevenci realizovalo Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. v průběhu září až listopadu 2021. Sběr dat byl proveden metodou osobního rozhovoru tazatele s respondentem při kombinaci dotazování PAPI (osobní dotazování s papírovým dotazníkem, 75 %) a CAPI (osobní dotazování s přenosným počítačem, 25 %). Reprezentativní výběrový soubor 1 015 respondentů ve věku od 15 let byl sestaven kvótním výběrem, přičemž jako kvótní znaky byly velikost místa bydliště, pohlaví, věk a vzdělání. (Zhřivalová et al., 2023)
- **Rok 2025** Šetření realizovala společnost Median. Výzkum proběhl na reprezentativním vzorku 1 029 osob ve věku 15 a více let, který byl sestaven kvótním výběrem. Použitými kvótními znaky byly pohlaví, věk, vzdělání a velikost místa bydliště, aby byla zajištěna odpovídající struktura populace. Dotazování se uskutečnilo v říjnu 2025.
- Důvěřuji (rozhodně důvěřuji + spíše důvěřuji); nedůvěřuji (spíše nedůvěřuji + rozhodně nedůvěřuji); ani důvěra, ani nedůvěra; nevím
- Souhlasí (naprosto souhlasí + spíše souhlasí); nesouhlasí (spíše nesouhlasí + naprosto nesouhlasí); ani souhlas, ani nesouhlas; nevím

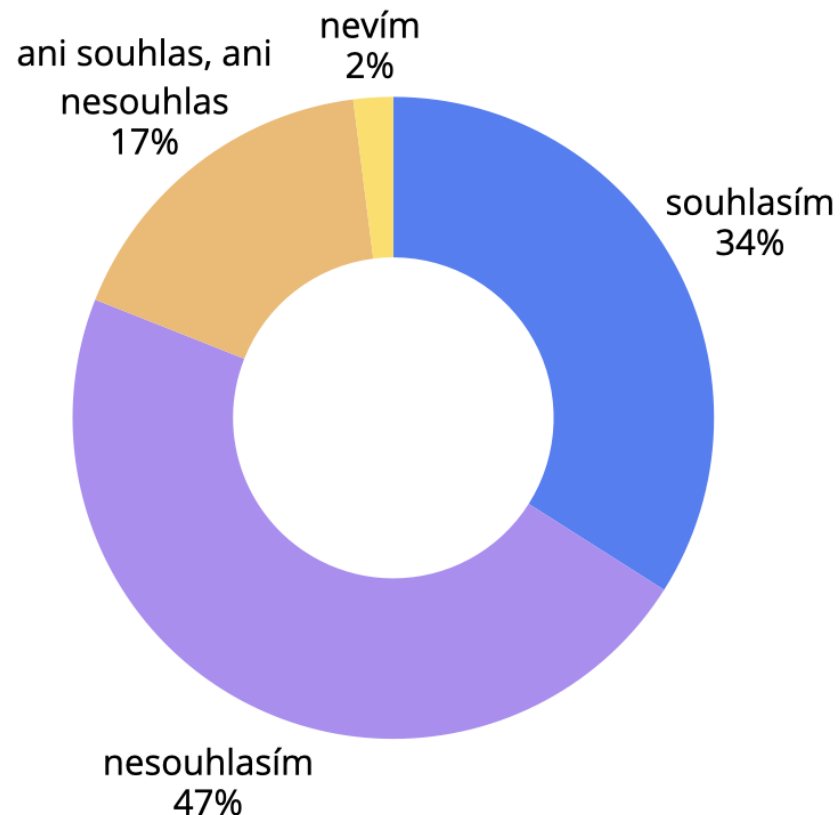
Punitivita v základní deskripci (rok 2025)

Výrok: „Pachatelé by měli být trestáni přísněji“

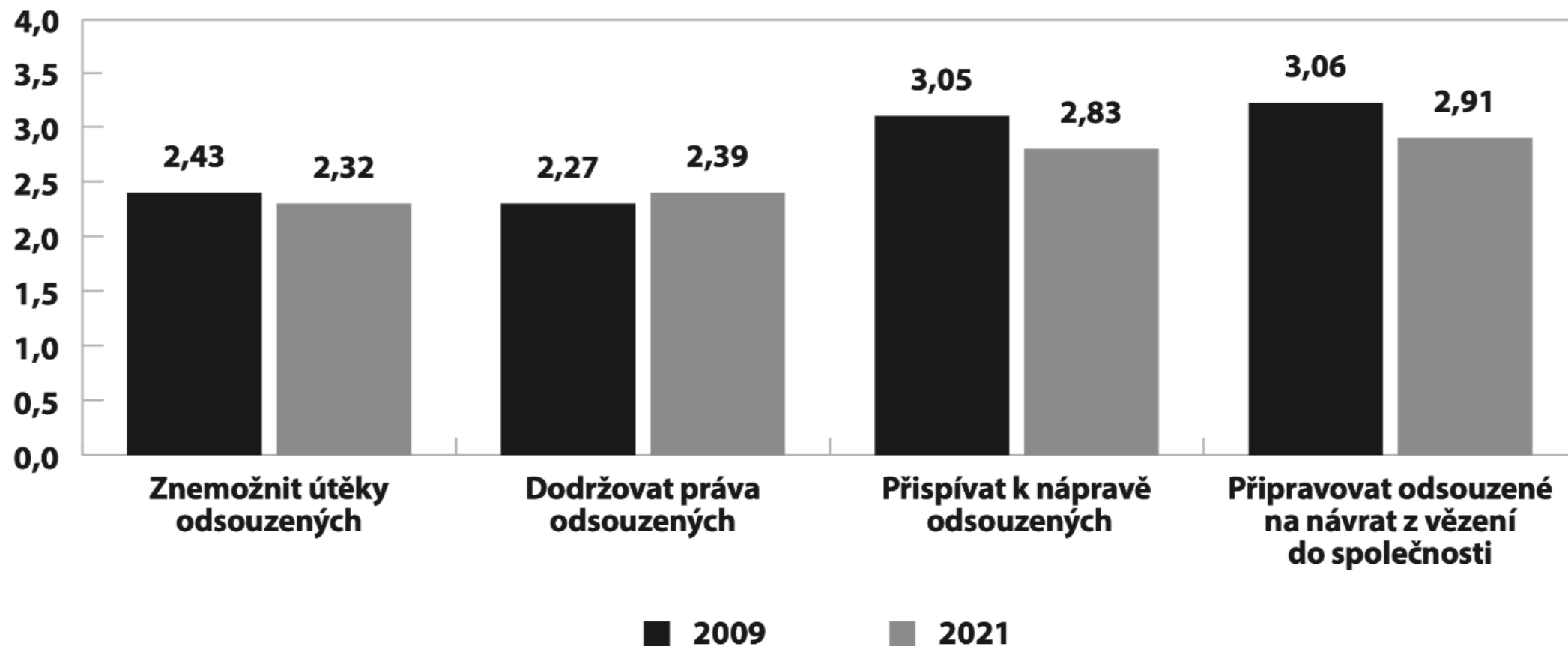
40 % těch, kteří souhlasí s tím, že by pachatelé měli být trestáni přísněji, souhlasí i se zavedením trestu smrti

Výrok: „V České republice by měl být zaveden trest smrti“

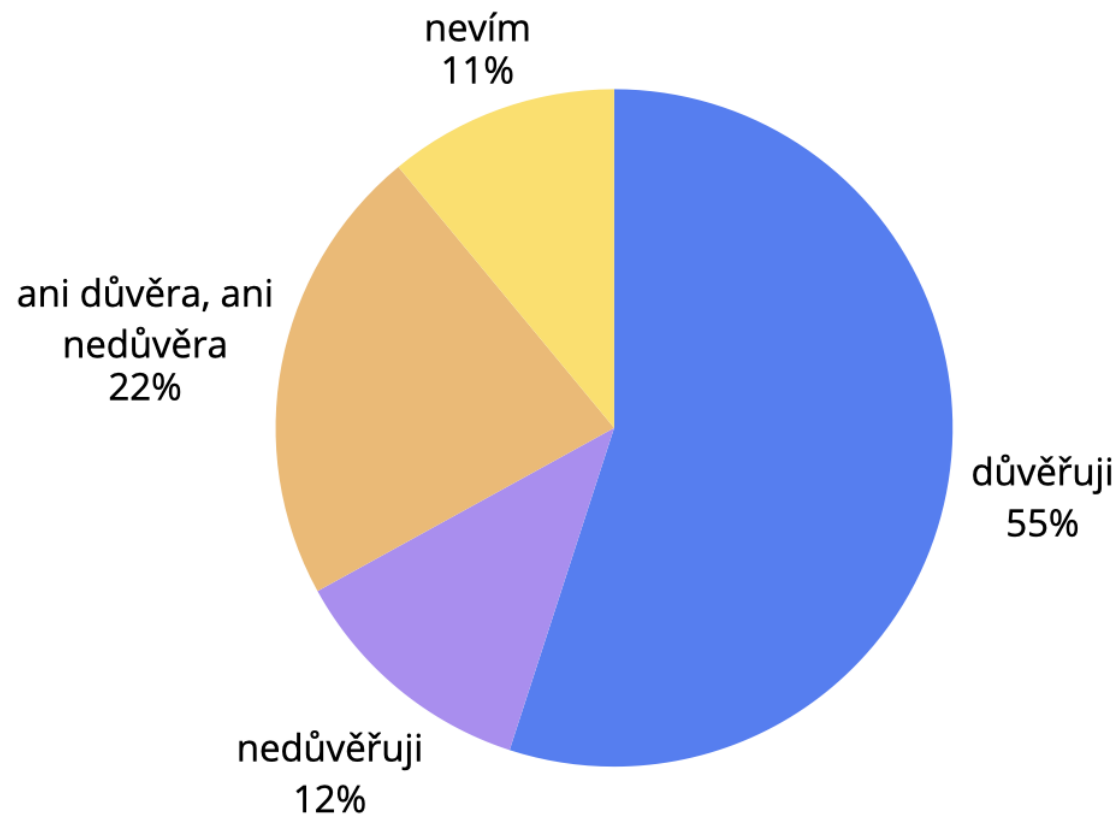

Důvěra ve Vězeňskou službu ČR

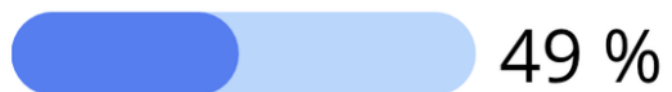
Graf: Průměrné hodnocení vězeňství z hlediska plnění jednotlivých úkolů, srovnání let 2009 (N = 1 692) a 2021 (N=1015) na škále: 1: nejlepší hodnocení - 5: nejhorší hodnocení

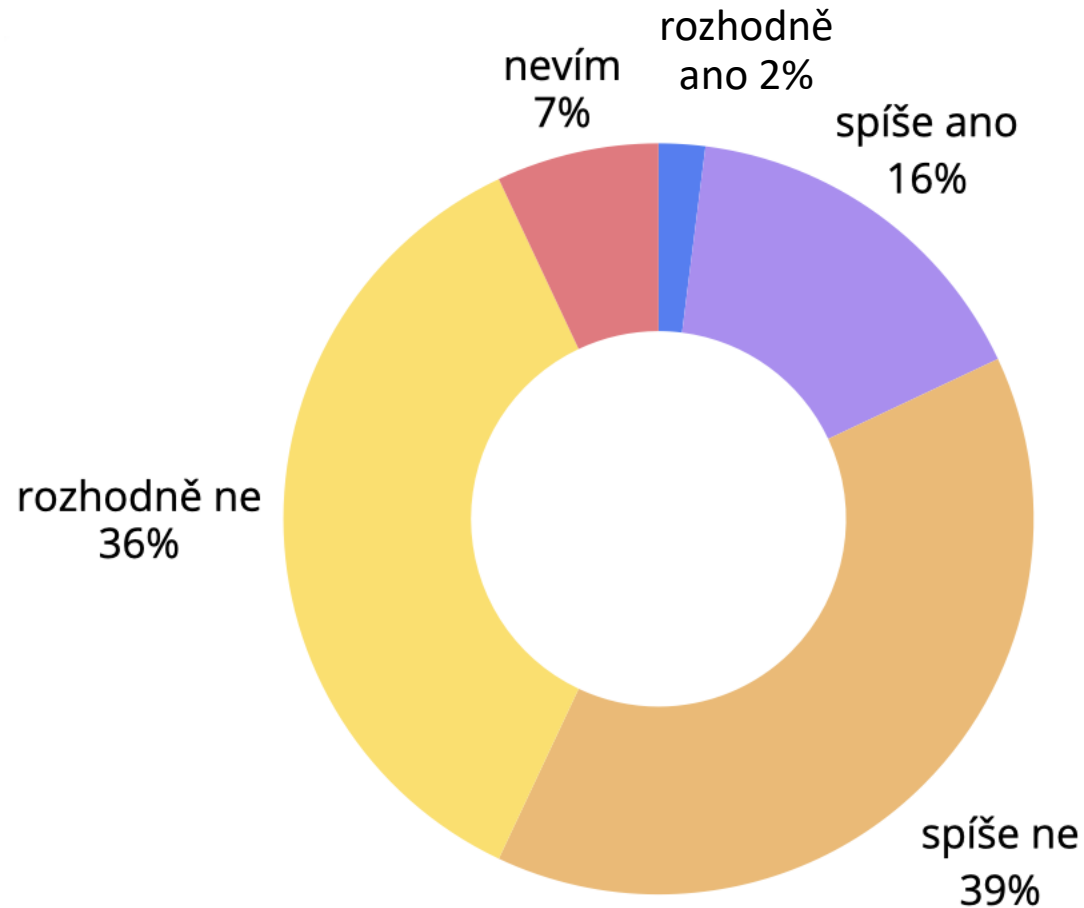
„Do jaké míry důvěřujete Vězeňské službě ČR“ (rok 2025, N=1 029)

U 49 % respondentů důvěřujících Vězeňské službě ČR nebyl identifikován jednoznačný postoj k tomu, zda pobyt ve vězení přispívá k nápravě odsouzených, či zda je spíše utvrzuje v kriminálním způsobu života

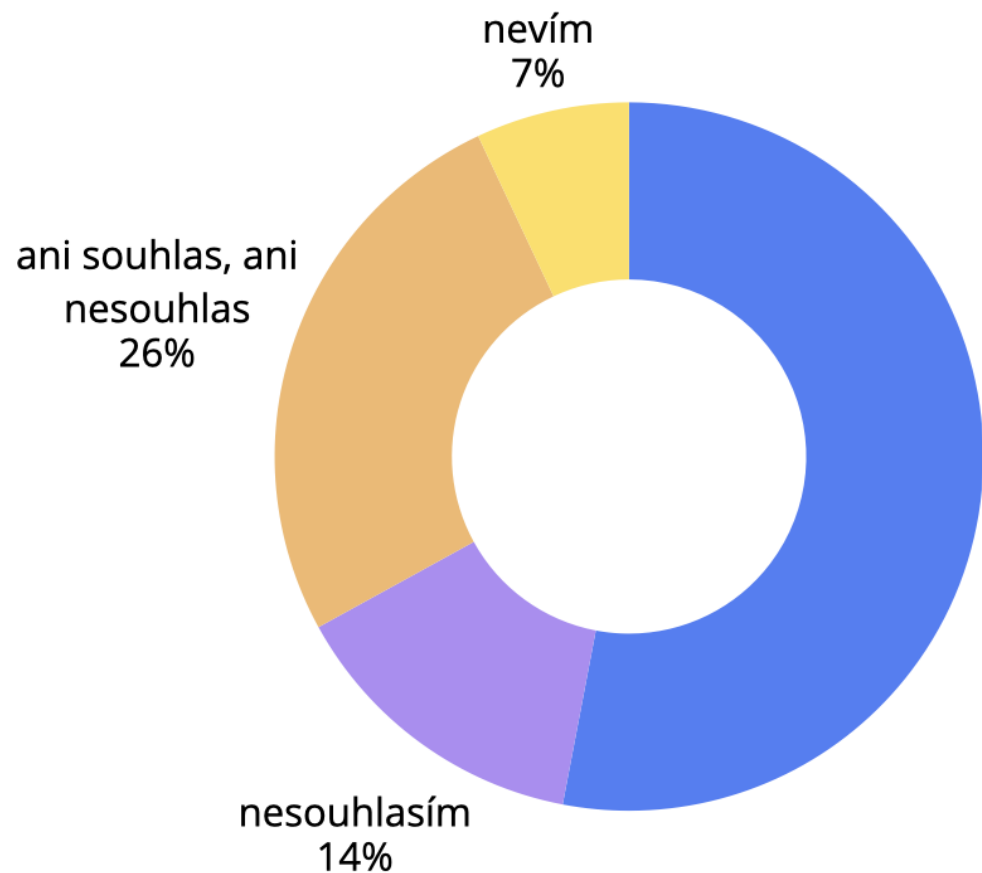

Výrok: „Domníváte se, že máte dostatek informací o tom, jak v českých věznicích probíhá výkon trestu odnětí svobody?“

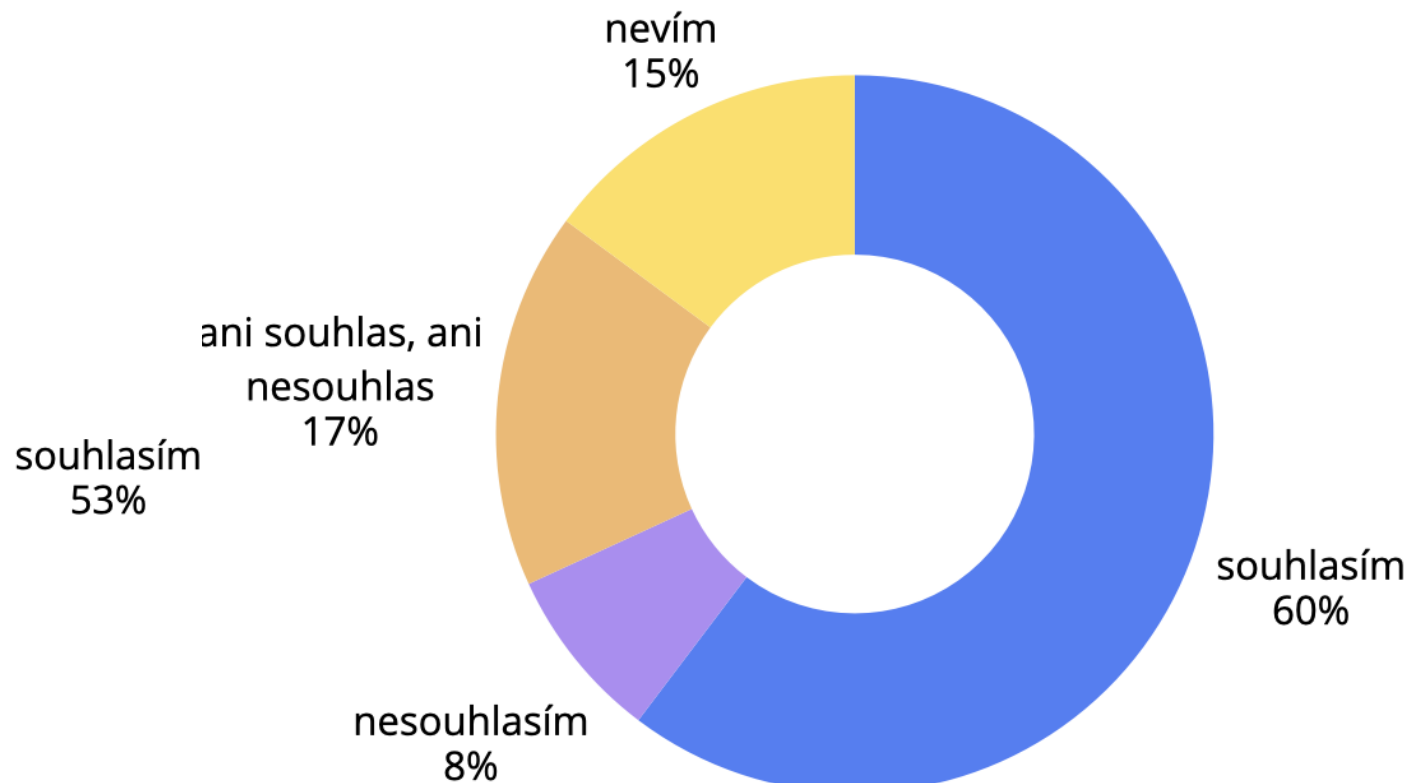

Rok 2021 (N=1 015)

Výrok: „Podmínky v českých věznicích jsou pro odsouzené příliš mírné“

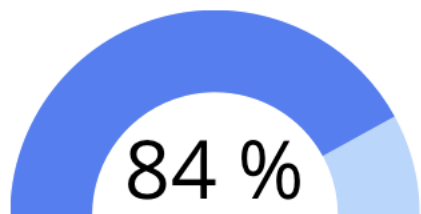

Rok 2025 (N=1 029)

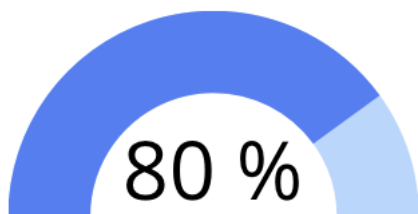

Rok 2021 (N=1 015)

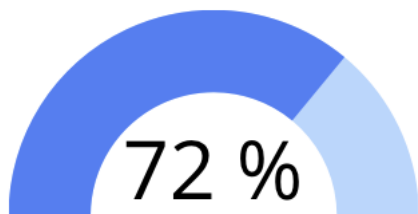
Respondenti (2025), kteří považují podmínky v českých věznicích za příliš mírné:

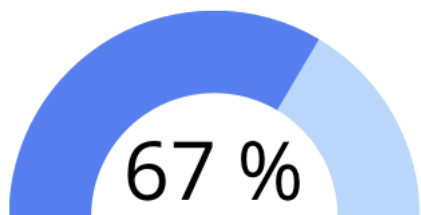
souhlasí s tím, že pachatelé by měli být trestáni přísněji

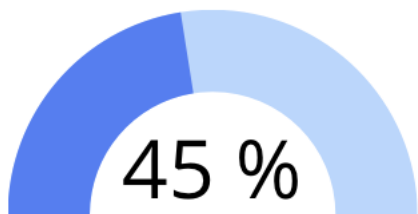
souhlasí s tvrzením, že část pachatelů je nenapravitelná a že nemají reálnou šanci vést v budoucnu řádný život — tedy že resocializace/rehabilitace má podle nich své limity

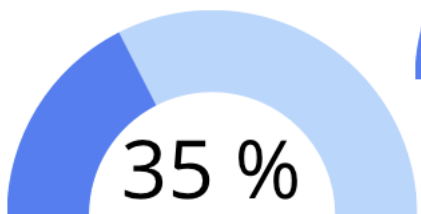
trestný čin je především osobní odpovědností pachatele, a to bez ohledu na vnější okolnosti - příčiny kriminality tedy vidí hlavně v individuálním selhání, nikoli v sociálním kontextu

souhlasí s názorem, že pachatelé, kteří se v minulosti již dvakrát dopustili závažného násilného kriminálního skutku by měli být po třetím skutku automaticky odsouzeni na doživotí — tedy že trest má být především represivní a preventivní

souhlasí se zavedením trestu smrti

souhlasí s tvrzením, že přísný trest sám o sobě odrázuje pachatele od další kriminality — tedy represivní přístup považují za účinný

Závěry

- veřejné mínění o vězeňství je mnohohvrstevnaté a ambivalentní,
- represivní a rehabilitační postoje mohou koexistovat,
- postoje k trestání jsou silně ovlivněny symbolickými představami o morálce, odpovědnosti a společenském řádu
- Důvěra ve Vězeňskou službu ČR ≠ podpora rehabilitační funkce vězení (možná důvěra jako nástroj ochrany společnosti a izolace nebezpečných pachatelů)
- Budoucí výzkum by se měl zjišťovat:
  - co vlastně lidé od vězeňství očekávají,
  - jak interpretují účel trestu,
  - a jak rozumějí pojmu rehabilitace.

Klíčovou roli hraje způsob, jakým jsou veřejnosti komunikovány cíle a podoba rehabilitace odsouzených – VS ČR by měla komunikovat současný důraz na pracovní aktivity.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Náměstí 14. října 801/12, Praha 5

---

iksp@iksp.gov.cz

---

iksp.gov.cz
